

משרד החנוך והתרבות - המחלקה לתרבות חורבנית

ג ל י ו נ ו ת ל ע י ו ן ב פ ר ש ת ה ש ב ו ע
בעריכת נחמה ליבוביץ
שנת העשרים ושש

פרשת החורש הזה לכם

תזריע (תשכ"ז)

שמות י"ב א-כ

א. ג' דברו אל כל עות ישראל לאמור בעשור לחדש הזה ויקחו להם איש שה...

ו' והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחודש הזה ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים.

מכילתא (ג) "בעשור לחדש הזה" - להוציא פסח דורות, שפסח מצרים מקחו מבעשור ופסח דורות מקחו כל הזמן.

מכילתא (ה) מפני מה הקדים לקיחתו של פסח לשחיטתו ארבעה ימים? היה ר' מתיא בן חרש אומר: (יהזקאל ט"ז ח') "ואעבור עליך ואראן והנה אתך עת דודים. (ז') שדיך נכוננו ושעריך צמח ואת עירום ועריה" - עירום מכל מצוות. נתן להם הקב"ה שתי מצוות: דם פסח ודם מילה, שיתעסקו בהם כדי שיגאלו, שבאמר (יהזק' ט"ז ו') "ואעבר עליך ואראך מתבוססת בדמך ואומר לך בדמך חיי וחי".

ואומר (זכריה ט') "גם את בום בריתך שלחתי אסיריך מכור אין מיט בו". לכך הקדים הכתוב לקיחתו של פסח לשחיטתו ד' ימים.

1. כיצד למדו מפסוק ג' שמצוות לקיחתו השה לקרבן פסח בעשירי היא רק בפסח מצרים ואלו פסח דורות מקחו כל הזמן?

2. הסבר את הרעיון הכלול בדרשת מתיא בן חרש ("... שיתעסקו בהם כדי שיגאלו").

3. x היכן מצינו בדרשות חז"ל (או רש"י) שדורשים מלת "עירום" במקרא באותו מובן משאל' כפי שהוא נדרש כאן?

4. xx השה את הפסוקים המובאים בדרשת ר' מתיא בן חרש למקורם ביחזקאל ט"ז. מה ההגיון בסדר הפסוקים טט, ומה ראה הדרש לשנות מסדרם בדרשתו?

5. האם לומד הדרשן את הפ' מזכריה כפשוטו או סתם כפשוטו?

ב. ו' והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחדש

רש"י ד"ה והיה לכם למשמרת: ומפני מה הקדים לקיחתו לשחיטתו ארבעה ימים, מה שלא צוה כן בפסח דורות?

היה ר' מתיא בן חרש אומר: הרי הוא אומר (יחז' ט"ז) "ואעבור עליך ואראך והנה אתך עת דודים" - הגיעה שבועה שבשבעתי לאברהם שאגאל את בניו ולא היו בידם מצוות להתעסק בהם כדי שיגאלו, שנ' (יחז' טט) "ואת עירום ועריה", ונתתי להם שתי מצוות, דם פסח ודם מילה, שמלו באותו הלילה*, שנ' (יחזקאל טט) "מתבוססת בדמך" - בשני ימים; ואומר (זכריה ט') "גם את בריתך שלחתי אסיריך מכור אין מיט בו". ושהיו שטופים באלילים, אמר להם (שח' י"ב ב"א) "משכרו וקחו לכם" - משכרו ידיכם מאלילים וקחו לכם צאן של מצוה.

האלשיך אין לומר שמלו ישראל בלילה של שחיטת הפסח, כי לכך הקדים לקיחתו לשחיטתו ארבעה ימים, כדי שיחיה לחם זמן למול, כל לצאת מצרים צריך יהיה להם כח ולא יהיו חולים, שידוע כי המל הוא חולה עד עבור שלשה ימים.

על כן רצה ה' יתנוך שימולו וימחינו השלשה ימים שיבראו לצאת. ולמול תחילה ואחר כך לקחת את הפסח אי אפשר, כי יהיה במצא ה"עשה טוב" קודם ה"סור מרע", שהוא געילת העבודה זרה, כאומרו "משכרו וקחו" - משכרו ידיכם מן הע"ז, וקחו לכם צאן למצוה.

לכך צוה עליהם לקחתו תחילה ואחר כך נימולים ויעבריה שלשה ימים ואחר כך שוחטים הפסח בין הערבים.

* שלש מלים אלה אינן במקילתא אלא בשמות רבה י"ט.

1. מהו ההבדל בין פירוש רש"י לפירוש האלשיך?

2. בגו יעקב בפרשו לט' שמות (בכתב יד) מיישב אף הוא את קושייתו כפי שמיישבה האלשיך (מבלי להזכירו) ומסתמך על יהושע פרקים ד'-ה'.

מה הראיה משם?

- 85